

PRÍSPEVOK DO DISKUSIE K ODBORNÉMU SEMINÁRU O PASTORÁCII RÓMOV V ECAV NA SLOVENSKU A K PROJEKTU GBU ECAV EVANJELIUM DO RÓMSKÝCH DOMÁCNOSTÍ

Som vďačný GBÚ a vedeniu našej cirkvi za zvolanie porady k tejto problematike 3. decembra 2009 a za pripravený projekt Evanjelium do rómskych domácností, ktorý bol účastníkom odborného seminára predložený.

Keď som bol pred 45 rokmi ako farár ustanovený do Ev. a. v. cirkevného zboru v Slavošovciach, ktorý temer spolovice tvorilo rómske etnikum, stál som celkom bezprostredne pred touto úlohou a počas 12 rokov služby v cirkevnom zbore snažil som sa s týmito problémami vyrovnávať.

Na požiadanie brata generálneho biskupa Miloša Klátika uvediem tu k tejto otázke niekoľko poznámok a pripojím niekoľko osobných skúseností.

I.

Biblické a vieroučné základy pre misijnú prácu s Rómami v našej cirkvi

Naša ev. a. v. cirkev zakladá svoje učenie na Božom slove a podľa Božieho slova sa spravuje aj jej práca a život v cirkvi. Sola scriptura - jedine Písmo - je jeden zo základných reformačných princípov.

Rómska misia má svoj základ a svoje opodstatnenie priamo v misijnom poverení Pána Ježiša Krista, ako ho uvádza Evanjelium podľa Matúša a Marka:

"**Chod'te** teda, čiňte mi učeníkmi **všetky národy**." (Mt 28, 19)

"**Chod'te** po celom svete a kážte evanjelium **všetkému stvoreniu**." (Mk 16, 15)

V tomto Kristovom poverení sú dôležité dve skutočnosti:

a) Pán Ježiš nehovorí: Čakajte, až ľudia prídu za vami. Ale v obidvoch podaniach u Matúša i Marka je jasne

zdôraznená Jeho výzva: "**CHOĎTE!**"

b) V Kristovom misijnom poverení je dôraz aj na **univerzalizmus** misijnej zvesti: "Čiňte mi učeníkmi **všetky národy**" a "Kážte evanjelium **všetkému stvoreniu**" - to znamená, že evanjelium patrí bez rozdielu všetkým.

Bolo to v protiklade židovskému partikularizmu, ktorý Božie zaslúbenie spásy vzťahoval výlučne na Izrael. Zápas medzi partikularizmom a univerzalizmom bol ešte dosť veľký aj v prvotnej cirkvi, kde sa kresťania židovského pôvodu záporne stavali k misii apoštola Pavla zameranej prevažne na pohanov. Skutky 15 sú dôkazom, že sa tento zápas v cirkvi skončil víťazstvom univerzalizmu, čo bolo pre misijnú prácu rozhodujúce.

Na misijnú prácu s Rómami môžeme vzťahovať aj apoštolské napomenutia v Skutkoch apoštolov a v listoch cirkevným zborom. Napr.

"Tak musíme pracovať a ujímať sa slabých a pamätať na slová Pána Ježiša, keď On povedal: Blahoslavenejšie je dávať ako brať." (Sk 20, 35)

"Ujímajte sa slabých!" (1Tes 5, 14) Atd'.

Ale najlepšou motiváciou pre nás môže byť samotné misijné pôsobenie Pána Ježiša a Jeho postoj k trom skupinám ľudí, s ktorými sa stretával.

a) Ježišov postoj k hriešnikom

Hriešnikmi sme všetci. No hriechy niektorých sú zvlášť nápadné a kričia. Farizeji a zákonníci v Ježišovej dobe zjavných hriešnikov nielen odsudzovali, ale nechceli si s nimi ani sadieť za jeden stôl, aby sa nepoškvrnili. Ba lámali nad nimi palicu, súdili o nich, že sú im dvere kráľovstva Božieho navždy zatvorené.

Pán Ježiš sa od takéhoto postoja dištancoval. Nelámaval palicu nad zjavnými hriešnikmi. V dome colníka Zachea o sebe vyhlásil: "Syn človeka prišiel hľadať a spasiť, čo bolo zahynulo." (L 19, 10) Vedel, že lacným moralizovaním a odsudzovaním sa týmto ľudom nedá pomôcť. Zvolil si celkom inú cestu. Odmietol mienku, že sa človek znečistí tým, keď za jedným stolom sedí s hriešnym človekom. Prichádzal často za hriešnikmi, jedával s nimi a pil za jedným stolom a verejne im dal na vedomie, že každému, kto úprimne ľutuje svoje hriechy, Pán Boh odpúšťa a umožňuje mu stať sa novým človekom. Tak mnohých vytiahol z priepasti hriechu a zachránil. Ježišovi protivníci to zneužili a potupne Ho nazvali: „Ajhl’a, žráč a pijan vína!“

Ježiš tento svoj postoj k hriešnikom prezentoval aj v troch podobenstvách v L15: O stratenej ovci, O stratenom peniazi a O stratenom synovi.

Podobenstvá sú varovaním pre všetkých veriacich, ktorí vo veciach spásy stavajú pre druhých bariéry, a sú veľkým povzbudením pre tých, ktorí pod bremenom hriechov veľmi trpia.

b) Postoj Pána Ježiša k ľuďom inej rasy

V Ježišovej dobe bola veľká bariéra medzi Židmi a Samaritánmi. Židia pokladali Samaritánov za nečistú rasu. Dôsledne sa vyhýbali aj ceste cez samaritánske územie, aby sa im na sandále neprilepil samaritánsky prach. A Samaritánov nepripustili ani do chrámu, aby ho nepoškvrnili.

Pán Ježiš odsudzoval takúto rasovú diskrimináciu. Častejšie prechádzal cez Samáriu a stretával sa so Samaritánmi. V podobenstve O milosrdnom Samaritánovi odsúdil postoj kňaza a levítu, ktorí dobre poznali Boží zákon o láske k blížnemu, ale keď bolo treba, neposkytli blížnemu pomoc. A vyzdvihol jedinečný obetavý postoj milosrdného Samaritána k blížnemu.

c) Postoj Pána Ježiša k ľuďom marginalizovaným a odstrkovaným, ktorých ľudia vykázali na okraj spoločnosti a cirkvi

Evanjeliá nám svedčia, že sa Pán Ježiš aj takýchto ľudí zastával praktickým postojom, rečami aj činmi.

V podobenstve O veľkej večeri, v ktorej vznešení hostia pohrdajú pozvaním na večeru, pán poveruje svojho sluhu, aby vyšiel na cesty a ulice mesta: "Prived' sem chudobných, mrzákov, slepých a chromých, aby sa mi naplnil dom!" V podobenstve O boháčovi a Lazárovi vykreslil obraz bezcitného boháča, ktorý sa po smrti ocitol v pekle a, naopak, chudobnému odstrčenému zbožnému Lazárovi dostalo sa z milosti nebeskej slávy. V podobenstve O poslednom súde (Mt 25, 31 - 46) Pán Ježiš postavil celkom jednoznačné kritériá, ktoré na poslednom súde rozhodnú. Tam prepadne mŕtva viera bez skutkov, ktorá si zatvárala oči aj srdce pred chudobnými, hladnými, smädnými, uväznenými, bezdomovcami a cudzincami. Ľuďom takej viery a skutkov zaznie z úst Syna človeka: "Odíd'te odo mňa, zlorečení... Veru, hovorím vám, čokoľvek ste neurobili jednému z týchto najmenších, mne ste

neurobili."

Aj keď niektoré pokusy Pána Ježiša priviesť ľudí na cestu viery a plnohodnotného života boli neúspešné, Pán Ježiš sa nevzdal svojho programu. Je nám v našej práci veľkým príkladom.

II.

Pokusy o prekonávanie bariér a prinášanie evanjelia do rómskych domácností v Ev. a. v. cirkevnom zbore v Slavošovciach

Z milosti Božej bolo nám darované 12 rokov pracovať v Ev. a. v. cirkevnom zbore Slavošovce (1964 - 1976) v Gemerskom senioráte. Zbor pred naším príchodom bol jeden z prvých uprázdnených zborov v Gemerí. Gemerský seniorát nebol z viacerých príčin pre farárov atraktívny. My s manželkou sme si povedali, že pôjdeme tam, kde nikto nebude mať záujem. Šli sme dobrovoľne a tešili sme sa na prácu. Zbor mal vtedy okolo 600 duší.

Zloženie zboru

Krátko po presťahovaní na faru vybrali sme sa spolu s manželkou do susednej obce Rochovce ohobľovať pár dosák na poličku. Počas toho, ako nás nechal stolár v dielni pracovať, prišla do dielne jeho susedka a prostoreko sa ma spýtala: "Čí si, chlapče, ja ťa nepoznám?" Keď som jej povedal svoje meno, nič jej nepovedalo, preto sa pýtala ďalej: "A čo kdesi robíš?" Odpovedal som: "Som v Slavošovciach pastierom. Mám tam 300 bielych a 300 tmavších ovečiek." Vtom sa do dielne vrátil majster, ktorý sa spýtal: "Ako pokračuje práca, pán farár?" - a všetci sme sa dobre zasmiali.

Bolo to pravdivé slovo. Také bolo zloženie zboru. Polovicu členov tvorili ľudia v obci (biele ovečky) a druhú polovicu Rómovia (tmavšie ovečky), ktorí žili v osade nad obcou v primitívnych podmienkach. Rómovia boli všetci evanjelici. Niekoľko generácií si nechali svoje deti krstiť a cirkevným spôsobom si nechali pochovávať svojich zosnulých. Do kostola nechodili. Medzi obcou a rómskou osadou stála bariéra. Evanjelici v obci, vzhľadom na známe problémy, hľadeli na Rómov zvysoka a osadu považovali za ťažké bremeno.

Prvé kontakty s rómskou osadou

Ako duchovný pastier cirkevného zboru poznal som hneď na počiatku, že Rómovia žijúci v osade sú tiež mojimi ovečkami, ktoré mi Pán Boh zveril a ktoré mám pásť. Preto sme hľadali s nimi kontakty. V jedno nedeľné popoludnie vyšli sme s manželkou na osadu, kde sa zhromaždila skupinka rómskych rodičov a detí. Krátko som sa k nim prihovril. Povedal som, že som aj ich farárom. Bolo to vlastne predstavenie sa a trochu zoznámenie. Naučili sme ich rómsku pieseň Devleski lasko - Pán Boh je láska - a pomodli sme sa spolu Otče náš. Prejavili záujem o ďalšie stretania.

K osade patrila pekný rovný pláň, kde v lete rómski chlapci hrávali spolu futbal. Bola to ich vášeň a boli pritom veľmi šikovní. Príležitostne, keď som mal čas, vyšiel som si s nimi na osadu zahrať. Chlapci si to veľmi vážili, že prišiel medzi nich farár. Tak sme sa spolu zblížili.

Večer nakládli vatru, pozvali aj rodičov. Boli to menšie zhromaždenia, pri ktorých sme ich naučili nejakú pieseň a povedal som im krátky biblický príbeh.

Trvalo to len krátko. Zanedlho bolo s futbalom i so stretávaním koniec, lebo družstevníci na príkaz "zhora" na tomto mieste začali robiť skládku hnoja. V nedeľu po kázni som v kostole povedal, že urobili veľmi nemúdro a zachovali sa veľmi nekultúrne, lebo tí chlapci mali to jediné miesto, kde si radi vybehli a zahráli. Povedal som, že teraz budú behať po ich záhradách.

Reakcia zo strany štátnych orgánov

To boli naše prvé pokusy a priame kontakty s rómskou osadou. Vyvolali vtedy silnú protiakciu u štátnych orgánov v obci, v okrese aj v ústredí v Bratislave. Štátne orgány chceli riešiť rómsku otázku po svojom a nepriali si, aby tam vstupoval farár.

Gemer bola oblasť, kde panovala vulgárna ateizácia, ktorá bola snád' v tejto oblasti najostrejšie zameraná proti cirkvi. Nášho predchodcu farára Tarnócyho ako jedného z prvých zo zboru odstránili a uväznili a neskôr aj ďalších dvoch farárov zo susedných zborov - Agneta a Juráša.

V polovici 60-tych rokov minulého storočia na iných miestach Slovenska bola situácia už omnoho miernejšia, ale v Štítnickej doline zostali starí funkcionári, ktorí mali radosť z toho, keď mohli cirkev potláčať. Začali k nám na faru prichádzať návštevy príslušníkov ŠtB, obyčajne keď som bol odcestovaný. Chceli niečo vytiahnuť od mojej manželky, ale ona ich prehliadla a povedala: "Vaše návštevy si na fare viac neprajem. Ešte ma budú naši ľudia upodozrievať, že niekto chodí za farárkou, keď pán farár nie je doma." - Viac neprišli, ale prišiel neohlásene z ministerstva pán prednosta Kmeť v sprievode pracovníkov z okresu. Kontroloval mi úradnú korešpondenciu. Chceli ma obvinieť, že podávam do zahraničia správy a posielam fotografie z biednych rómskych chatč - aká je v socializme bieda. Spýtali sa ma, či som sa na MNV spýtal, že môžem ako farár v rómskej osade vykonávať nejakú činnosť, zakladať spevokol, keď to predtým nebolo zvykom. Bol veľmi nahneváný, vyhrážal sa mi odňatím štátneho súhlasu k službe. Ohradil som sa, že tie udania o správach do zahraničia sú vykonštruované, nepravdivé a že na osade robím len to, čo je mojou kresťanskou a farárskou povinnosťou v rámci platných zákonov. Keď nenašli žiadny konkrétny dôkaz, vec s odňatím súhlasu načas skončila, ale potom prostredníctvom svojich ľudí po osade rozniesli správy a osočili ma, že farár má s Rómami nekalé úmysly, že sa ich snaží zo Slavošoviec vyviezť. Vtedy sme usúdili, že sa nám dvere k tejto práci načas zatvárajú.

Povolanie mojej manželky do služby pôrodnej asistentky v teréne

Práve vtedy nám Pán Boh neočakávane otvoril dvere z druhej strany, kde sme to nečakali. Miestny lekár, ktorý mal na starosti štyri obce i slavošovskú fabriku a k tomu odvoz rodičiek do nemocnice v Revúcej (vzdialenej 50 km), prišiel požiadať moju manželku, ktorá mala zdravotnícku školu, či by sa neujala služby pôrodnej asistentky v teréne. Manželka túto náročnú službu prijala. Pracovala pre 4 obce, ktoré mali veľké rómske osady s veľkou pôrodnosťou. Pred pôrodom navštevovala rodičky - ženy v domácnosti, sprevádzala ich sanitkou cestou na pôrod do nemocnice a po pôrode učila rodičky v domácnosti dieťa kúpať a ošetrovať. Prinášala pritom aj dobré slovo, praktickú radu, pomoc i modlitbu a mala radosť, že môže slúžiť. Bola to služba, ktorá podstatným spôsobom suplovala moju duchovnú prácu v zbore a prinášala svoje ovocie. Bola to diakonia, ktorá by sa aj dnes v rómskych osadách veľmi osvedčila.

Práca s rómskymi deťmi

Jedného dňa nás navštívila skupinka 8 rómskych detí, ktoré ma prosili, aby som im povedal niečo o Pánu Bohu. Prišli celkom spontánne. Tak sa začalo pravidelné stretávanie s deťmi 2x v týždni na fare a cez prázdniny aj častejšie. Mali pre vieru otvorené srdcia a krásne čisté hlasy. Pripadali nám ako dobre pripravená a pooraná pôda pre siatie.

Hlavnou náplňou týchto stretnutí bol nácvik dvojhlasných piesní, krátke zamyslenia nad biblickým textom, modlitby a hry. Všetky deti prichádzali pravidelne do kostola na služby Božie, kde dvojhlasným spevom častejšie pred oltárom vystupovali. Z ich srdca im vytryskol živý modlitebný duch. Keď sme

v zbore usporiadali modlitebný týždeň, bol v prevažnej miere zaplnený spontánnymi modlitbami rómskych detí. Písali svoje modlitby aj na lístky a nosili ich starším bratom a sestrám, aby sa modlili. Pri osobitných stretaniach na speve nám táto skupina robila v práci najväčšiu radosť. Sedeli sme spolu s nimi za stolom pri ich sústredenej pozornosti na biblický text, pri ich prenikavom speve a v dobrom spoločenstve sme s nimi prežívali akoby kúsok kráľovstva Božieho.

V škole sa vedeli výborne brániť. Napr. keď pán riaditeľ na hodine občianskej výchovy vysvetľoval Darwinovu

vývojovú teóriu, že človek sa vyvinul z opice, jedna rómska žiačka sa prihlásila a povedala: "Vy to môžete pán

riaditeľ tvrdiť o sebe a veriť, že pochádzate z opice, ale ja verím, že ma stvoril Pán Boh."

Šikovnejším sme pomáhali vyberať piesne na školské súťaže a básne na recitačné preteky z našich klasikov. Napr. veľmi precítene vedeli prednášať poéziu Jána Bottu zo Smrti Jánošíkovej:

No príde i prísť musí ten Boží deň súdu,
keď za stôl si zasadne pravda môjho ľudu.
No príde i prísť musí ten bohatier Boží,
čo zákon pošliapaný na oltár vyloží."

Tak sa stalo, že zaznávané rómske deti svojím pekným prednesom a neobyčajne kultivovaným spevom získavali prvé miesta.

Ešte si spomínam na Štedrý večer a novoročné sviatky v Slavošovciach. Bolo tam zvykom, že všetky rómske deti z osady vybrali sa do dediny vinšovať a spievať. Niektorí skúpejší ľudia zvykli pred nimi zamykať dvere alebo nechali pustených psov. Pred Vianocami som v kostole z kazateľnice vyzval zbor, aby tieto veľmi chudobné deti prijali, vypočuli si ich spevy a vinše a aby ich aj obdarovali, nech poznajú, že sú Vianoce a že Pán Boh sa k nám ku všetkým skláňa v добрote a v štedrosti. Tak sa pomaly a postupne odstraňovali niektoré bariéry, napätia a nastávalo zbližovanie.

Rómske krsty a pohreby

Svoje zvláštne miesto v tejto práci mali krsty a pohreby. Rómovia krstili všetky narodené dietky. Ku krstu sa do kostola zišla aj širšia rodina. To dalo príležitosť na oslovenie Božím slovom. Občas pozvali farára s manželkou aj domov na krstiny.

Zvlášť pohreby boli veľkými pastorálnymi príležitosťami. Hlavná pohrebná rozlúčka sa konala spoiatku vonku na osade, pred domom zosnulého, kde bola atmosféra veľmi živelná, často rušivá. Stalo sa, že zomrela rómska matka, ktorá zanechala dve 20-ročné chromé dcéry - dvojičky. Matka bola pred smrťou už veľmi zoslabnutá. Chodievala do dediny kupovať zväčša len chlieb a víno, ktoré spolu s dcérami konzumovali. Keď sme s bratom kantorom prišli vykonať na osadu pohreb, rakva s matkou stála vonku pred dverami chatrče, na prahu dverí sedeli jej dve chromé dcéry, kŕčovite stískali ruky a niečo veľmi hlasne po rómsky kričali. Spýtal som sa jedného Róma, čo to kričia? Povedal mi, že volajú: "Ja už nemám nikoho na svete!" Stáli sme tam všetci dlho, hľadeli sme na ne, ako kričia, pokým sa nevyčerпали, a plakali sme s nimi. Na pohrebe bola zhromaždená celá osada. Mal som vopred pripravenú kázeň, ale bol som nútený ju dložiť a snažil som sa tým chromým dievčatám povedať len pár slov o Tom, ktorý nám zostáva, aj keď všetko na tomto svete strácame. Pritom som napomenul ľudí, aby sa týchto dvoch dievčat ujali.

Odvtedy sme sa na presbyterstve dohodli, že sa všetky aj rómske pohreby budú konať v kostole. Rómovia sa odvdčali tým, že sa zdisciplinovali. Vedeli sa usporiadať aj v sprievode po ceste, v kostole aj na cintoríne. Mali sme neraz plný kostol Rómov, ktorí sa zišli na pohreb z celej doliny a mohli sme ich osloviť slovom Božím. Boli sme presvedčení, že Božie slovo, dobré ľudské vzťahy, úcta k človeku

bez ohľadu na jeho etnikum, sú najlepšimi prostriedkami na budovanie a povznesenie kresťanskej osobnosti i kresťanského spoločenstva.

III.

Resumé

1. Napriek mnohým povrchným náhľadom ľudí, že z Róma nikdy nič nebude, má rómska pastorácia a misia v cirkvi svoje opodstatnenie. Je založená na Božom slove, ktoré vyplýva priamo z Kristovho misijného poverenia (Mt 28, 19).
2. Je nutné, aby bola zameraná kristocentricky. K tomu nás v našej cirkvi viaže materiálny princíp sola gratia - jedine milosť a solus Christus - jedine Kristus. S úspechom ju môžu konať ľudia, ktorí osobne prežili sola gratia - poznali, že je to jedine Božia milosť, ktorá premieňa hriešneho človeka a dokáže z neho urobiť novú bytosť, a s touto nádejou prichádzajú za človekom.
Misionárka Izobel Kuhnová, ktorá svoj život strávila v úspešnej misijnej práci v Číne, na základe mnohých skúseností napísala: „Láska je jediný spôsob ako možno niekoho získať pre Krista.“
3. Táto práca potrebuje pracovníkov, ktorí sú za vec oddaní, zapálení, ale aj odborne pripravení. Ktorí dokážu pracovať s nasadením, nezlaknú sa prekážok, ktorých úspechy nepokazia a neúspechy nezlomia, lebo sa spoliehajú na Pána a nechajú sa viesť Jeho Duchom. Takých, ktorí majú na pamäti, že všetko hodnotné na tomto svete sa rodí ťažko, ale stojí to za námahu a odriekanie.
4. K tejto misijnej práci nás dnes volá aj naliehavosť doby. Tak to vyzerá, že ešte nikdy v histórii nemala rómska misia na Slovensku také priaznivé podmienky ako v tieto dni. Vyzýva nás k nej Európska únia, o pomoc nás žiadajú aj naše vládne orgány. Dnes pre rómsku misiu platia slová Pána Ježiša: "Polia sa beľajú k žatve. Žatvy je mnoho, ale pracovníkov málo. Proste Pána žatvy, aby vyslal pracovníkov na svoju žatvu." (Mt 9, 37 - 38)
5. Rómska misia má u nás už svoje inštitucionálne zázemie. Zbor biskupov ju považuje za svoje poslanie a má snahu vytvárať pre ňu v cirkvi priaznivé podmienky.
6. Na pôde našej cirkvi v roku 2006 bolo založené občianske združenie ROMA, ktorého cieľom je rómska pastorácia a misia. Jeho riaditeľkou je Ing. Viola Fronková, ktorá aj v spolupráci s vedením cirkvi sa práci obetavo venuje. Jej zásluhou je, že sprostredkovala niekoľko misijných ciest rómskeho luteránskeho farára Larry Merina z USA na Slovensko, ktoré priniesli mnoho požehnaného ovocia.
Aj biblická škola v Martine je pripravená na školenie pracovníkov pre rómsku misiu.
7. Nakoľko evanjelický farár v etnicky zmiešanom zbore (slovensko-rómskom) je farárom pre všetkých, je potrebné, aby jeho práca nebola jednostranne zameraná len na jedno etnikum, ale vyvážená. Práca je prínosom pre celé spoločenstvo zboru – na jednej strane znižuje rasové predsudky a na druhej strane dvíha z duchovnej a morálnej zaostalosti.
8. Prínosom pre pastoráciu Rómov v cirkevnom zbore v Slavošovciach bola sestra farárka Kornélia

Moncol'ová, ktorá v zbore pôsobila v roku 1983 – 1990. Venovala sa obetavo a vyvážene všetkým skupinám. Vychovala dve rómske kantorky.

Po nej prišiel evanjelický misionár H. M. Dern, ktorý bol odborne na misiu pripravený v misijnej škole v Nemecku, naučil sa dosť dobre po slovensky a koordinoval misijné aktivity s rómami v našej cirkvi po celom Slovensku. Za jeho pôsobenia duchovne v Slavošovciach vyrástol mladý manželský pár Július Lalík ml. s manželkou, ktorí v roku 2009 ukončili bakalárske štúdium na Pedagogickej fakulte v Prešove a t. č. učia na základnej škole v Slavošovciach a zároveň sú tam aj rómskymi asistentmi.

Najnovšie je prínosom pre misijnú prácu v Slavošovciach mladá sestra farárka Lýdia Nad'ová s manželom. Venuje sa obetavo rómskym deťom na náboženstve a ich práca je v obci dobre prijímaná. Aj viacerí mladí farári, ktorí prišli do Gemera, sú pre tamojšie pomery veľmi perspektívnymi pracovníkmi.

9. Evanjelizačné stredisko pri našej cirkvi ujalo sa na úrovni konať rómsku misiu v teréne po osadách a vydalo tlačou pre túto prácu niekoľko cenných publikácií: K. Royová, By o Dél po vílágo, Slovensko-rómsky spevník, Róm nad zlato a pod.
10. Pre pastoračiu Rómov by prospelo, keby bratia farári a sestry farárky v Gemerskom a Rimavskom senioráte, kde je početná rómska populácia, získali rómske deti na evanjelické náboženstvo v škole. Nám sa pri výučbe náboženstva osvedčil dôraz na učenie piesní. Nemali sme temer žiadne učebnice. Žiaci mali písanky. Každá hodina sa začínala piesňami. Novú pieseň (prvý verš) sme napísali na tabuľu, deti si ju zapísali do zošita. Spolu sme si osvojili nápev a prespievali tri-štyri známe piesne. Bol to na hodine 15-minútový piesňový blok. Pieseň vie veľmi dobre zachytiť dušu rómskeho dieťaťa.

Evanjelický učiteľ Ján Rataj svojho času zložil takúto milú básničku:

Tri Rómčatká malé
som na smetisku zrel,
tam v črepech zahodených
si hľadali svoj diel.

A v tých troch biednych schránkach
tri duše bývali,
čo nebies Pána láskou
až na svet zlákali.

A až v tých malých srdciach
sa láska zanieti,
akýmže drahokamom
ich oko zasvieti.

Snáď prijali by Pána
pod srdca prístrešie,
lež či sa niekto nájde,
kto im Ho prinesie?

Miroslav Hvožd'ara, námestný farár v. v., CZ Senica-Čáčov

